

1792.

1792.

Keim 3488 C 1-127

545

TRACTATUS
DE
CONSTITUTIONE
ATMOSPHERICA.

QVEM
CONSENSU AC AUCTORITATE GRATIOSAE
FACULTATIS MEDICAE
IN REGIA FRIDERICIANA
PRO
GRADU DOCTORIS MEDICINAE ET CHIRURGIAE
RITE CONSEQUENDO
DIE XIV. SEPTEMBRIS MDCCXCI.
PUBLICICE DEFENDET
AUCTOR
CAROLUS FRIDERICUS SCHULZ
MEGAPOLITANUS.

HALAE,
STANNO TRAMPIANO.

STOLLII MANIBUS

HASCE PAGELLAS

SACRAS ESSE VULT

AUCTOR.

STRECKENHAGEN

1700

STRECKENHAGEN

1700

P R A E F A M E N.

Jam ab illo fere tempore, quo studio medico [me] consecrare animo decrevi, atmosphaera in producendis morbis maxime momentosa semper visa mihi est: ejusdem enim imperium ita vastum, commerciumque quod illi nobiscum intercedit, ita arctum est, ut unusquisque vel medicus ille sit, vel in re medica tyro, de gravi atmosphaerae in alteranda hominum sanitate influxu sat superque convictum se habeat. Praecipue vero ex virorum immortalium *Huxhamii* & *Stollii* scriptis didici, quam necessarium sit medico, ut attentissimo animo ad constitutionem atmosphaerae semper respiciat, si faciliorem morborum diagnosin optarit, & persuasissimum habeo, medicum, qui hanc universalem morborum causam non noverit, hujusque momentosae nostrae scientiae partis gnarus non fuerit, eum certe munere suo male defunctorum esse.

Haec vero observationum atmosphaericarum gravitas ratio fuit, quod pro dissertatione inaugurali tractatum huncce qualemunque de constitutione atmosphaerica exhibuerim, in quo de usu observationum atmosphaericarum, de

con-

---

constitutionum atmosphaerae divisione & tandem de atmosphaerae effectibus tam salubribus quam noxiis pauca quaedam verba feci. In elaboratione hujus opusculi ad gravissima praecipue atmosphaerae momenta respexi, ad frigus nempe calorem, siccitatem humiditatemque, & eorum nocivos effectus explicare studui. Fluidorum vero atmosphaeram constituentium analysin omisi, non quasi medicorum attentione indignam; sed quia melius elaborata jam existat, quam pro virium mearum tenuitate brevique temporis spatio quod ad perficiendum hocce opusculum datum mihi est, facere potuissem. Cum ceterum hanc scriptiuuculam non nisi prodromum illius operis videri volo, quod annuente summo numine in posterum editurus ero, annuarum constitutionum non nisi hiemalem exhibui.

Ab viris doctissimis vero, quorum manus hocce leve opusculum forte attingerit, nil petendum habeo, nisi ut in eo dijudicando cogitent tironem.

TRACTA-

TRACTATUS
DE
CONSTITUTIONE
ATMOSPHERICA.

Neque solum interest, quales dies sint,
sed etiam quales ante praecesserint.

CELSUS.

SECT. I.

De usu observationis atmosphaerae.

---

§. I.

Si verum est, quod medicorum plurimi asserunt, singuli cujusvis morbi curationem rite perfici non posse nisi cognita atque sublata ejusdem morbi causa; facillime quisque largietur, in perficienda morbi curatione nil aequè momentosum esse ac causarum accurata perquisitio, cum circa hanc omnè fere medici negotium versetur. Quodsi vero unicus aegroti curatio tantam in perquirendis causis requiritur assiduitatem, facillime quisque perspiciet, majorem adhuc attentionem tunc mereri illae causae morbificae, quae non unquam alterumve hominem solummodo afficiunt, sed plurimis, quinimo integrarum provinciarum incolis funestae sunt, ut *atmosphaerae vicissitudines*. Hae certe attentissimo animo perferendae earumque effectus arcte determinandi sunt. Nam nostrum quisque illis obnoxius earumdem utilitate fruitur, iisque injuriis morbo afficitur. — *Aër ut vitae, sic & morborum causa!* — Et quamvis hinc inde unum alterumve ob robustiorem corporis sui fabricam tempestati insultantem videamus; vel alii vestimentis atque domiciliis atmosphaerae incommoda arcere videantur; tamen experientia universalem tempestatum in omnia animalia influxum quam uberrime probat; & homines prae aliis eorum injuriis obnoxii erunt, quo magis a primordiali suo statu recesserint.

§. II.

Non autem atmosphaera eam solummodo ob causam nostram attentionem meretur, quod quasi unico ictu plures sanos homines morbo afficiat; aegroti ipsi qui hoc vel illo morbo sporadico, ab atmosphaerae mutatione temere non der vando afflicti sunt, tempestatum imperium agnoscunt, dum illorum morbi tempestatum mutatione vel sanantur, vel periculosiores redduntur. Nam unusquisque morbus sporadice obveniens, sit hic vel chronicus, vel acutus, epidemicae constitutionis genium assumit, et dirissima saepe inde oritur complicatio, ita ut medicus in morbi primarii curatione attentissimo animo regnantis atmosphaerae constitutionis rationem habere debeat.

Quid? quod nonnunquam morbus primarius ex toto fere negligendus erit, usquedum nocivos morbi stationarii effectus deleveris. Unde immortalis *Stollii* *) egregia verba: „Perdisce ingenium constitutionis regnantis, utpote „quae cuivis alteri morbo ceteroquin sporadico; sive acuto, „seu longo, jura dare solet.“ — „Qui ad constitutiones „anni attentus non est, nullam, nec in acutis, nec in chronicis morbis fidam ducem habebit.“

§. III.

Et in morborum externorum tractatione atmosphaerae observatio certe magni facienda est; nam vel operationem chirurgicam susceperimus, vel aliis vulneribus affictum hominem tractandum habuerimus, assidue ad constitutionem atmosphaerae praedominantem nobis respiciendum erit; illa enim status corporis miro modo determinatur, quem iterum in vulnere vel malignitatem vel benignitatem maximum exercere influxum, quis est, qui dubitet? Ponamus e. g. hominem sanum, qui quocunque modo grave quoddam vulnus sibi contraxerit; is statim a febre corripietur, quae febris

*) vid. rat. med. Tom. IV. p. 63.

bris vulnerariae nomine autoribus venit, quaeque, si a complicationibus discesseris, simplicissima est et iuxta adhibita methodo antiphlogistica facillime superatur. Sed haec febris diversimode determinatur pro ratione regnantis tunc tempore constitutionis atmosphaericae, atque diversam ideo sibi vindicat tractandi methodum. Si haec febris hyberno tempore hominem vulneribus afflictum ceterumque sanum affecerit, tunc methodus antiphlogistica toto suo ambitu adhiberi poterit; quodsi vero aestate haec febris apparuerit, subjecto ceterum eodem, pessime sane ei consulere, si repetitas venaesectiones institueris. Hoc enim factum non solum corpus maxime debilitatum atque humores versus putredinem vergentes habebis; sed phlogosi nimium deleta, natura illo vigore caret, qui ad puris sani atque laudabilis elaborationem necessarie requiritur; vires aegroti quam maxime consumuntur; et vulnus recentissimum in ulcus saniosum, teterrimum mox mutatur. — Nonnumquam, etsi facta jam sit suppuratio, febris non diminuitur, quin potius indies exasperetur majorique vehementia appareat, quam pro vulneris conditione expectare deberemus; tunc certe, exceptis aliis causis, effectus nocivi constitutionis epidemicae suspicandi sunt *).

§. IV.

Nec non morborum sporadicorum praecipue acutorum diagnosis quam maxime facilitatam habebis, si distinctam anni tempestatumque constitutionum ut et morborum popularium inde dependentium cognitionem tibi comparaveris. Nam etsi negari non possumus, vel in vigore aestatis hinc inde nonnumquam inflammationes obvenire; mox tamen perspicias, si anni constitutionem respexeris, illas inflammationes minime puras esse appellandas, eamque ob causam non in sola methodo antiphlogistica acquiesces, sed statim ad

*) vid. *Clar. Richter Anfangsgr. der Chirurgie. Erster Band. S. 155.*

ad expellendam colliviam biliosam vel etiam pituitosam te accinges. Liceat hic iterum *Stollii* *) verba allegare, qui hac de re sequentia fatur: „Febres annuae et stationariae nonnumquam solitariae comparent, extra tempora sui principatus ob causas peculiare iisdem gignendis aptas: *sporadicae* vocantur.“ — „Qui vero annuas & stationarias populariter grassantes exacte didicerit, easdem ipsas non praetervidebit, utut solitariae visas & tempore non suo.

§. V.

Morborum tam internorum quam externorum curatio itaque ab eo rite perfici non potest, qui anni constitutionum atque earundem in corpus humanum effectuum cognitione imbutus non est. Quam maxime semper indeterminatus erit, tam in diagnosi morborum quam in eorundem prognosi; dissimilitudo enim symptomatum, quorum alia soli tempestatum mutationi adscribenda sunt, alia vero, & illis quidem plane nonnumquam opposita a morbi reliquis causis dependent, certe talem medicum ita perturbare valet, ut cuivis denuo symptomati occurrendum esse putaverit perverfamque sic medelam instituerit, utpote quadrata rotundis commiscens.

Sed non sufficit anni constitutiones solummodo attento inspicere animo: tempestatum quoque diversitas quam maxime attendenda est. Quod si quis hyberno tempore aegrotum tractandum habuerit, inflammatione pulmonum vel alius visceris correptum; hyems vero non, ut plerumque quidem solet, intensiore frigore, sed potius imbribus frequentissimis nivibusque permultis & in aquas identidem fatiscentibus imperium suum manifestaverit; tunc profecto venaesectioes parcius instituendae erunt, quam pro anni constitutione forte putaret quisquam.

§. VI.

*) vid. *Ejusd.* Aphor. de cogn. & cur. febrib. pag. 281. §. 769. 770.

§. VI.

Talis fuit hiems praeterlapfa, quae, quoad frigus, fi a perpaucis & quidem primariis praesentis anni diebus discesseris, mitissima quidem sed maxime humida fuit. Inflammationes rarissimae fuerunt, morbi gastrici vero frequentissimi. Plurimi aegrotorum, qui in schola clinica Berolinensi a Clar. Prof. *Fritze*, Praeceptore summe venerando directa recepti fuerant, uti & illi, quos ab amico quodam venerabili tractandos habui, febribus gastricis, rheumate affectibusque catarrhalibus excruciantur; & illi, qui phlogosi tenebantur, quorum non nisi perpaucos fuisse supra dixi, repetitas venaesectiones aegerrime tulerunt. Cujus rei rationem illum facillime perspecturum esse persuasissimum habeo, qui vim relaxantem aëris humidi noverit cuique ignotum non fuerit, habitum inflammatorium ideoque morbos inflammatorios eo rariores evenire, quo minus a frigore corpus nostrum corroboratum fuerit, atque quo magis partium suarum elasticitas atmosphaera madida nos ambiente deleta fuerit.

§. VII.

Gravissimam vero aëris atque tempestatum efficaciam in determinandis morbis epidemicis contagiosis quemdam dubitaturum esse vix ac ne vix quidem credere possum. Quis enim est, qui ignoret quanta sit tempestatum potentia tam in coercenda, quam in promovenda contagiorum malignitate. Pestis omnesque reliqui morbi epidemici praecipue illi, qui putridi audiunt aestate atque autumnio vigent & hyeme iterum delentur, vel saltem quam maxime mitigantur. Alii contra vernali tempore prodeuntes, mitissimum characterem exhibentes, in progressu aestatis, torrido aestu urgente, genium assument pessimum, qua de re exemplum in promptu habemus. Vere exacto hujus civitatis progenies ab variolis corripiebatur, quae mites erant bonaeque indolis, ut Praeclariss. Prof. *Reil*, Praeceptor summo honore prosequendus me docuit, quod.

quodque egomet ipse in aegrotis ab Illustr. Viro benevolentissime curae meae commissis observavi. Nunc vero in acme aestatis, postquam per bigam fere mensium torrido aestu excruciatum sumus, variolae mitem suum genium exuunt atque characterem malignum assumunt; nam lymphaticae maxima parte sunt & putridae petechiisque interspersae & di-ram cladem inter liberos efficiunt.

§. VIII.

Sed sufficiant haec! Ex dictis, ni fallor, fuse jam patet, atmosphaerae atque tempestatum observationes minime vilipendendas, sed momentosam sane scientiae nostrae partem habendas esse. Quid tempus consumam in comprobanda veritate, nullo dubio obnoxia! Res est in aprico; & persuasissimum mihi habeo, unumquemque verum medicum hac de re convictum esse; medicinalium vero convertere — tironis nou est. Hoc unicum mihi liceat, ut ex scriptis quorundam illorum medicorum, quibus haec res cordi fuit, verba huc spectantia allegem. Et quis, quaeso! nostra attentione dignior est, quam immortalis *Hippocrates*, qui, quantus sit atmosphaerae tam in sanos, quam in ipsos aegrotos influxus distinctissime ostendit*): „Zuerst,“ ait: „siehe „man sorgfältig auf die Jahreszeiten, und bemerke was eine „jede zu wirken vermag: denn sie gleichen sich ganz und „gar nicht, vielmehr sind sie auch an sich durch ihre eignen „Abwechslungen verschieden. Man gebe auch auf die „Winde, vorzüglich auf die, welche alle Leute treffen, „und nächstdem auf die einer jeden Gegend einheimischen „acht.“ Atque in Aphorismis sequentia exhibet: „Die „Krankheiten bekommen ihre richtigen Umläufe, und bre- „chen sich gut, wenn die Witterungen zu den bestimmten „Zeiten eintreffen. Hergewen werden sie unordentlich „und brechen sich bey sehr unregelmäßigen Wetterständen „schwer.“

Cele-

*) *Hippocrates Werke a. d. Griechischen von Grimm. Erst. Band, S. 393.*

Celeberrimus *Stoll*, medicorum neotericorum facile princeps, qui doctrinam de atmosphaera prae aliis excoluit, ejusdemque gravitatem remis velisque comprobare studuit, hac de re sic fatur: „Certe se ipsum, & artem & aegros „ludit, qui febrilium morborum curationes aggreditur, non „manu identidem quasi ductus hac fida itineris duce: tem- „poris nempe pervestigata conditione.“

„Hac temporum scientia destitutum mille formae ejus- „dem causae *παιδημ*us, milleve lusus ludificabunt.“

„Nemo nec exercitui aegrotanti, nec numerosae in „nosocomiis urbanae plebi consulet, qui hae magistra ca- „ruerit, constitutionum notitia *).“

Et Clarissimus *Grant*, postquam observationum at- mosphaericarum demonstravit usum, sic denuo in medicos spurios, hancee doctrinam negligentes invehitur:

„Now if it appears that successive seasons invariably „produce alterations in our bodies, which dispose them to „these different diseases, which, as from a common cause „they affect many at the same time are called epidemic, it „will surely be allowed, that no man is properly qualified „to practise physic, who does not know them at first sight, „and in every stage, whether simple or complicated with „each other, or with any other disease, either acute, or „chronical; and that he who presumes to prescribe for a „fever, without knowing the reigning constitution, is a „quack, and should be driven as a pest from civil socie- „ty **).“

SECT.

*) *Stollii* rat. medend. Tom. III. p. 37.

**) vid. *Grant's* enquiry into the nature, rise and progress of fevers &c. Introd. pag. vii.

SECT. II.

Constitutionum atmosphaericarum
divisio.

§. IX.

Quicumque atmosphaerae status, sit hic vel frigidus, vel calidus, aut siccus, humidusve, *Constitutionis aëris* nomine medicis practicis venit. Sub hac itaque notione omnes comprehenduntur, mutationes omnesque vices, quibus atmosphaera obnoxia est, quaeque vel regulari coeli siderumque motui, vel subitaneae atque inopinatae tempestatum commutationi ortum debent.

§. X.

Hae vero, quas subit atmosphaera, mutationes diversissimae atque effectus quos edunt in corpus humanum tam multiformes sunt, ut unicuique rem fusius non perpendenti videatur necesse sit, eas nunquam ad generaliores leges reduci nullasque inde regulas erui posse, quibus vel tolerabilem solummodo theoriam superstruere possimus ad explicandos earundem in corpus humanum effectus.

§. XI.

Sed si rite omnia perpenderit, persuasissimum habeo, nos facillime perspecturos esse, magnam illam & quasi formidabilem diversitatem revera non nisi imaginariam esse. Nam etsi negare nequeamus, perpaucos dies, quoad temperiem atmosphaerae, eosdem esse; tamen diurnae illae & fere momentanae atmosphaerae mutationes non ita magnam medicorum practicorum attentionem, merentur, dum effectus inde oriundi per subsequentes prioribus oppositos iterum deleantur. Periculum ideo nunc faciam diversas il-

las

las atmosphaerae vices ad generaliores quasdam revocare earumque corpus nostrum affiendi vim explicare studebo.

§. XII.

Omnes, vel diversissimas species atmosphaerae mutationes apte in duas classes dividi possunt, quarum altera *regulares*, altera vero *irregulares* comprehendit. Regularium nomine illae mihi veniunt, quae quotannis immutabili naturae legē suam exercent imperium, eoque finito altera alteri subnascenti locum concedit suum. Hae sunt, quae cum anni versioni ortum debeant, cum eadem crescant iterumque decrescant, convenienter *constitutiones anni* dicuntur, atque sub iisdem omnes comprehenduntur mutationes regulares, quibus atmosphaera durante anni curriculo obnoxia est.

§. XIII.

Cum autem vel in unico anno permultas atque diversas vices atmosphaera subeat, e quibus iterum totidem diversi ac multifarii effectus renascuntur, qui corporis nostri oeconomiam turbare valent; necesse est, ut has denuo ad generaliores reducere, & sic rerum conspectum facilitare suscipiamus. Huic intentioni, ni fallor, optime congruet, ad momentosas illas atque notissimas ambas anni vices respicere, quae post hominum memoriam irrevocabili naturae lege quotannis sese manifestarunt, puta *tempus hypernum* atque *aestivum*.

§. XIV.

Ambo hi anni status diversissimi sunt & toto, ut ajunt, coelo a se invicem distincti; atmosphaerae ideo constitutiones ab illis dependentes ut diversae, atque effectus exinde in corpus humanum redundantes quasi ex diametro sibi oppositi sint necesse est, eamque ob causam feracissima maximeque plana mihi videtur distinctio, si anni constitutiones diviseri-

viferimus in *constitutionem hiemalem* atque *aestivalem*: nam in distinguendis rebus atque phaenomenis quibuscunque illa prae aliis eligenda & pro distinctionis fundamento affumenda erunt, quae, pro sua natura diversissima sunt maximeque a se invicem recedunt.

§. XV.

Ver atque autumnus, respectu aëris vicium, equidem non sunt, nisi hyemis in aëstatem & hujus iterum in illam transitio, atque hanc ob causam non ita peculiarem attentionem mereri videntur; sed pro dolor! ambo illa anni tempora, vernale nempe atque autumnale morborum ita feracitas sunt, ut maxima medicorum attentione dignissima jure meritoque habeantur; cuique enim notum est, his temporibus, praecipue autem autumnis, dirissima clade homines minari eorumque innumerabiles saepe saepius e medio tolli. Ego itaque nullam reprehensionem vereor, quod illos anni status magni fecerim et hoc respectu proprio nomine eos salutaverim, nempe *constitutione vernali & autumnali*.

§. XVI.

Sic quatuor nobis sunt anni constitutiones, nempe *constitutio hiemalis, vernalis, aestivalis & autumnalis*, sub quibus omnes omnino regulares, quas subit atmosphaera mutationes militant, & quarum quaeque peculiari anni tempore respondet, illi nempe, cui nomen debet. Non alienum videtur, has anni constitutiones ita limitare, ut limitatae sint quatuor anni tempora, solstitiis nempe atque aequinoctiis. Hiems incipit cum solstitio brumali atque terminatur ab aequinoctio vernali, ubi ver imperium capessit ad solstitium aestivalis usque; nunc aestas regnat ad aequinoctium autumnale, ubi ab autumnis excipitur, qui tandem solstitio brumali in hiemem iterum abit. Notandum vero hic venit, quod, si anni constitutiones pro quatuor his anni tempo-

temporibus diviserimus, hoc non ita stricte sumendum esse, cum atmosphaerae temperies pro hacce arbitria divisione nec cöerceri possit nec prolongari.

§. XVII.

Nunc de irregularibus (§. XII.) atmosphaerae mutationibus sermonem ut institutum necesse est. *Irregulares atmosphaerae mutationes* eas saluto, quae non ita stabili norma eveniunt, ut, experientia edocsi de earundem adventu, progressu atque cessatione quid certi stabilire queamus, quin potius ex improvviso in nos irruant, regularibusque anni vicibus superveniant. Hae sunt, quae praecipue subitaneae atque inexplicabili ventorum mutabilitati ortum debent eamque ob causam *tempestatum constitutiones* optime audiunt.

Sic atmosphaerae constitutiones omnes revocantur ad *constitutiones anni, vel regulares & constitutiones tempestatum* vel *irregulares*.

§. XVIII.

Cum harum, irregularium nempe, diversitas in ventis eorumque mutatione fundata sit, ad illorum principes nobis erit respiciendum. Sunt vero ventorum cardinales: Boreas, Auster, Eurus atque Zephyrus, quorum quisque pro regione ex qua nobis venit; ut & pro majori vel minori vehementia quacum nos aggreditur, diversam atmosphaerae temperiem diversumque vel siccitatis vel humiditatis gradum efficit & simili modo magis minusve nos afficit. Notandum vero hic est, has ventorum qualitates non semper a sola regione dependere, ex qua illi nos aggrediuntur *), sed diversis rebus concurrentibus tribuendas esse.

§. XIX.

*) vid. Clariff. *Gren Grundriß der Naturlehre*. §. 980.

§. XIX.

Ex illis vero ventis principalibus (§. praec.) Eurus atque Zephyrus non quidem, qua nos afficere possunt, efficacitate carent; verumtamen illi prae aliis considerandi erunt, qui subito ex altero in alterum statum, priori fere ex diametro, ut ajunt, oppositum transeunt, quique, dum in corpus humanum effectus, illi subitaneae mutationi quadrantes edunt, omnium medici attentione dignissimi habendi sunt, ut Boreas & Auster. Horum enim adventu atmosphaera dilucidissime mutatur, frigidissima enim maximeque sicca redditur, vel humida calidaque. Cum vero Boreas praecipue hiemi & Auster aestati solemnis sit, in harum constitutione describenda illorum mentionem faciam.

§. XX.

Cum tempestatum constitutiones irregulares sint, & regularibus anni constitutionibus ex improvise superveniant, easque diversimode determinent; ex re omnino esse putavi, easdem *constitutiones intercurrentes* nominare, quippe quae denominatio optime congruit illi ideae, quam de irregularitate harum constitutionum concipere debemus: nam regularibus confuse superveniunt, easdem modificant earumque furorem vel suspendunt, vel viam ei sternunt. Hoc eodem consilio celeberrimus *Stoll* eas universales causas morbificas *intercurrentes* nominasse videtur, quae vel subnascenti contagio, vel intercurrenti tempestatum mutationi ortum debent. Hujus denominationis ope medicus multo melius ea distingui potest, quae morbo primario solemnia sunt, ab illis, quae accidentalia, supervientia atmosphaerae vitia audiunt quaeque morbo cuidam pertractando ita singularem characterem induere valent, ut medicus horum ignarus nec sibi nec aegroto consulere sciat perverfamque ideo medelam instituat.

§. XXI.

§. XXI.

Supereſt adhuc ut diverſarum aliarum conſtitutionis notionum mentionem faciam, quia a permultis medicis conſtitutionis notio diverſimode uſurpatur. Sic frequentiffime loquuntur de *conſtitutione epidemica*, quamquam hujus rei notio nondum fatiſ determinata ſit. Alii enim hoc ſub termino ſtatum atmofphaerae, epidemiae tempore regnantem intelligi volunt; alii contra relicta atmofphaerae conſtitutione, ea ſolummodo adducunt, quae loco cuidam, vel regioni ab epidemia correptae endemica ſunt; alii vero, & quidem majori jure, comprehendunt hac notione omnes cauſas remotas, quae morbum epidemicum producere valent, quae etiam illius termini explicatio maxime mihi arridet. Non enim ſufficit, ut ille, qui epidemiam verbis depingere ſuſcipit, ipſi morborum hiftoriae praemittat deſcriptionem praegreſſae atque praefentis atmofphaerae conſtitutionis, ſed neceſſarie requiritur, ut topographiam ſimul exhibeat, & alimentorum, vitae generis aliarumque rerum rationem habeat. Clar. *Hecker* *) ſequentem exactam conſtitutionis epidemicae deſcriptionem exhibet: „Nomine conſtitutionis epidemicae, quae-
 „tenus ſtatim quendam externum designat, peculiaris quae-
 „dam qualitas rerum ſ. d. non naturalium, aëriſ praefertim
 „& nutrimentorum venit, qua corporiſ humani propenſio
 „quaedam vel diſpoſitio ad certum quoddam genus morbo-
 „rum producitur, aliturque, & morbi ex eodem genere,
 „vel frequentiores, quam alias fieri ſolet, ingruunt, vel
 „epidemice graſſantur, vel ſporadicis malis ſefe immiſcent.“
 Haec delineatio rei ipſi optime adaequata mihi videtur, praefertim cum Clar. Auſtor in progreſſu diſſertationiſ citatae non ſolum aërem atque alimenta, eorumque vel defectum, vel malam conditionem, ſed & miſmata diverſaque alia, cauſiſ conſtitutioniſ epidemicae accenſeat. Nam atmofphaerae conſtitutio, etſi in producendiſ morbiſ epidemiciſ ſum-
 mum

*) vid. *Hecker*, reſp. *W. Koch*, diſſertatio de conſtitutione epidemica. Erfordiae 1791. 4.

num procul dubio teneat locum, tamen alimenta vitaeque genus, &c. magnam symbolam conferunt ad determinandam aegrotorum dispositionem.

§. XXII.

Quaeque atmosphaerae constitutio prae aliis eminens suamque potentiam longius protrahens, *constitutio regnans* (die herrschende Constitution) dicitur, quippe quae reliquas supprimit, earundem effectus vel delet ex toto, vel tenebris saltem obducit sibi praeogative medicorum attentionem vindicat.

Si vero altera in alterum abit constitutionem atque proximae subnascenti dominium tradit, tunc ex hac coitione constitutio quaedam hybrida procreatur, singularem, variegatum characterem exhibens, tam praegressae quam praesentis constitutionis qualitibus dotatum. Haec est, quae *constitutio subintrans* audit quaeque morborum diagnosin saepe saepius inextricabilem reddit, & medicus qui in medela instituenda non ambarum constitutionum naturam semper respicit, facillime perverso modo morbos tractat utpote ima summis commiscens. Hanc perniciosam constitutionum complicationem nemo magis luget, quam celeb. *Stoll* *), qui, postquam morborum ab exeunte hieme in-eunteque aestate productorum characterem dissimulatum exhibuit ostenditque quam facilis hic sit medici in errorem deductio, his tandem verbis utitur: „Ea deceptio vix unquam „vigente constitutione quadam, sed *emori*ente potius, aut „*ordiente*, atque in ipsa unius in alteram migratione frequentius locum habet.“

Et paulo post tironibus medicis sequentem attentione maxima dignum canonem offert: „Qui praxin medicam alii „cubi orditur, hos constitutionum fines contiguos, transi- „tusve prudens vitabit, suaeque famae magis consulet, si „tem-

*) vid. *Ejusd.* rat. medend. Tom. II. pag. 317.

„tempus anni feligat, quod morbos profert sinceros, effectos-
 „que, atque indaginis hoc ipso minus tortuosae.“ — Hae
 constitutiones oriuntur, dum vel regularium annuarum altera
 in alteram transit, vel dum regulari cuidam alia constitutio
 intercurrentis supervenit eamque modificat.

§. XXIII.

Maxime vero momentosa est illa constitutionis notio,
 quae, addito quodam epitheto, inservit ad designandam
 conditionem morbosam ab epidemia quadam natam. Hoc
 sensu loquuntur, & jure quidem maximo, de *constitutione*
inflammatoria, catarrhali, putrida, biliosa &c. quae qua-
 si principales habentur. Quando vero harum altera in al-
 teram transmigrat, vel etiam superveniente constitutione
 intercurrenti, mista quaedam constitutio inde oritur, quam
 tunc composito nomine salutant, ut *bilioso-inflammato-*
ria, aut *bilioso-putrida* &c.

Diversae quidem aliae adhuc supersunt constitutionis
 notiones, sed minus graves, quas qui explicatas legere vult,
 adeat Clarissimi *Junckeri* Versuch einer allgemeinen Heil-
 kunde. Part. II. pag 225 seqq. Praemissa sic atmosphae-
 rae constitutionum delineatione videamus nunc earundem
 quae sit potentia. Quod aptius, ni fallor, fieri poterit,
 si primo atmosphaerae generatorem influxum consideraveri-
 mus & tunc quae cuique ejusdem modificationi peculiaris
 sint perquisiverimus.

SECT. III.

Generalis atmosphaerae contem-
platio.

§. XXIV.

Physicam dare atmosphaerae descriptionem hujus loci non est & superfluum etiam foret, cum unicuique, quid sub atmosphaerae nomine veniat, sat superque notum sit. Aërem atmosphaericum hic solummodo qua grave quoddam, elasticum purumque fluidum considero, relictis omnibus reliquis ejusdem determinationibus infra fusius explicandis.

Effectus quos in corpus nostrum edit atmosphaera, duplici ratione considerare possumus, respicientes nempe:

- 1) *Pulmones iisque mediantibus perficiendam respirationem.*
- 2) *Totum corporis ambitum.*

Liceat nunc physiologica quaedam axiomata eruere, ut sic eo fusius pateat, quam gravis sit aëris in perficienda respiratione influxus, quam necessarium sit requisitum ut aër justis gaudeat qualitatibus, quantasque calamitates corpori nostro eveniant ex respiratione aëre nocivo peracta. Non vero mens est, sinuose omnique prolixitate respirationis mechanismum delineare, quippe quod nec huic loco nec meae intentioni quadraret, sed necessaria solummodo adducam, ut disti ratio appareat.

§. XXV.

Res est omnibus physiologis notissima, respirationem, momentosam illam functionem vitalem, sine aëris accessu perfici non posse, quin potius ejusdem in pulmones ingressio neces-

necessarium sit respirationis requisitum. Sed plurimum simul interest, ut aër justis polleat qualitatibus, cum alias respiratio non solum rite absolvi nequeat, sed aër ipse sanitati, quam maxime infestus periculosusque fieri possit. Effectus primarii aëris in perficienda respiratione versantur:

- 1) in justa pulmonum distensione;
- 2) in dephlogificatione sanguinis;
- 3) in absorptione humoris perspirabilis, cujus ex pulmonibus avolatio certe magni facienda est.

§. XXVI.

Aër itaque respirationi idoneus sequenti triplici virtute dotatus esse debet; requiritur nempe, ut aër sit debito modo *elasticus, purus, siccus*. Harum qualitatum destitutus aër respirationi inservire minime potest, sed sanitati potius ipsique vitae quam maxime nocivus est. Hoc enim facillime quisque perspiciet, aërem infestis dotibus praeditum eo magis periculosum nobis fieri debere, quo minus eodem vel per pauca momenta carere possumus. Sed clarius dicti ratio cuique patebit cum de quavis aëris respirabilis qualitate fusius locuti fuerimus atque deleterios effectus ostenderimus, qui corpori nostro eveniunt, si respiratio in aëre justo minus elastico, vel impuro, vel nimis humido peragitur.

§. XXVII.

Aër debito elasticitatis gradu praeditus siccus est nec nimis frigidus nec nimium calidus. Pulmones intrans eorumdem cellulas aëreas facillime dilatat, sanguinis per pulmones transitum promovet; hoc ipso efficitur, ut sanguis saepius pulmones permeare possit saepiusque aëris actioni exponatur; sic sanguinis partes putridae, aut si mavis, phlogisticae, facilius ab aëre excipiuntur factaque expiratione e corpore eliminantur. Talis est aër tempore hyberno,

B

quando

quando frigus siccum obtinet, nec non aestate si nempe aestus ventis frigidioribus moderatus fuerit.

Facillime autem e contra quisque perspiciet, aëre justo minus elastico pulmones non debite inflari, sanguinem per pulmones circulantem retardari, partes phlogisticas retineri &c.

Aër atmosphaericus purus dicitur, si iusta proportio aëris dephlogisticati cum reliquis atmosphaeram constituentibus fluidis aëreis exstat, neque vaporibus nocivis inquinatus est. Necessè autem est, ut saltem quarta pars aëris atmosphaerici sit dephlogisticata; tunc respiratio libera est & sanguis facilius partes nocivas exonerare potest, quibus, dum corpus permeat, obruitur. Deleterios autem aëris putridis exhalationibus inquinati effectus ex dictis facile quisque demetiri poterit.

§. XXVIII.

Aër siccus vero qui praeprimis in acme hyemis atque aestatis praedominans est, gravi pulmonum exhalationi praecipue favet, cum halitus aquosos, qui materiae perspirabilis nomine assidue in pulmonibus magna copia a sanguine fecernuntur, maxima cum aviditate excipiat & facta expiratione e corpore eliminat. Hoc modo sanguis a magna qua scetat partis serosae quantitate liberatur, quaeque partim insensibiliter per cutem in auras abit. De momentosa pulmonum exhalatione medicorum plurimi inter se conveniunt eamque non impune sed maximo potius periculo suppressi posse persuasi sunt. Quodsi vero hos vapores atmosphaera excipere non potest, id quod aëre humido aquis impraegnato evenit, periculosos tunc inde oriri pulmonum affectus infra fusius explicabitur, cum de noxiis atmosphaerae proprietatibus locuturus fuero.

§. XXIX.

§. XXIX.

Jam nunc quae sit aëris atmosphaerici in totum corpus potentia, paucis perquiramus. Sat notum est enorme illud pondus, quo aër omnia, quae circumdat corpora ideoque & nostrum corpus perpetuo premit, & quod a physiologis aequale habetur summae librarum 32000. Hoc pondus quidem nimis exaggeratum mihi videtur; sed etiamsi quidquam de summa ejusdem deduxerimus, sat magnum tamen restaret, ut, monente *Huxhamio*, quidquid nobis inest liquoris exprimeret, ni pressura foret aequalis ubique, ni ex aequo resisterent inclusi humores. Hae vero perpetua pressura tota corporis moles confirmatur; solidorum particulae altera alteri appropinquantur; humores non solum coërcentur, ne nimium vasa continentia distendant, sed etiam magis condensantur sanguisque circulus acceleratur. Quae omnia commoda desunt, deficiente justo elasticitatis gradu. Praecipue autem perspiratio sic dicta insensibilis qua tota corporis superficies participatur, quam maxime turbata & tota quanta interdum sublata est, si aër nos ambiens madidus & vaporibus aquosis impregnatus reperitur. Sed magna gaudet probabilitate, ut in pulmonibus, sic & in toto corporis ambitu partes putridas magna copia fecerni, atque ab aëre ubicunque nos ambienti excipi earumque loco materiam caloris corpori nostro impertiri. Sed hic requiritur, ut aër sit debite purus (§. XXVII.) cum ille qui putridis vaporibus scatet, exhalationes corporis excipere non valeat.

§. XXX.

Haec sufficiant de atmosphaera in genere; unumquemque singularem atmosphaerae statum describendum nunc adeo. Et hic praecipue ad quatuor momentosas aëris atmosphaerici determinationes respiciam, ad frigus nempe, calorem, siccitatem humiditatemque; quid quaeque aut singula, aut reliquis conjuncta valeat, perquiram, ut sic de-

rum, quae cuique anni constitutioni sint speculiares atmosphaerae conditiones, quique inde corpori nostro eveniant effectus, dilucide pateat.

Primo loco itaque de aëre frigido & sicco, tunc de aëre frigido & humido dicendum erit, quo facto aër calidus humidusque tractandus veniet. Necessè vero est, ut antea ingenuosae novae theoriae mentionem faciam, quae nuperime e Celeb. *Hecker* *) prolata est, atque secundum quam Cl. Auctor omnes morbos a constitutione epidemica sortos ex mutato corporis nostri calore argutissime explicare studet. Summam hujus theoriae sequentibus delineatam habes.

§. XXXI.

Calor omnibus corporibus, sic fatur Celeb. *Hecker*, duplici ratione inest, vel *ligatus*, qua pars eorum constitutiva, vel *liberatus*, sensibus nostris percipiendus. — Intercedit corporibus cum materia caloris affinitas, quaedam chemica, certis legibus limitata. — Liberatur corporis calor ligatus, sensibusque perceptibilis redditur: quando

- a) major caloris liberati copia corpori communicatur, quam pro affinitatis legibus excipere potest.
- b) Quando corporum mixtio turbatur, sit hoc vel sejungendo partes constitutivas, vel novam proportionem constituendo, ut mutando corpora fluida in solida &c.

Infigitur contra corpori calor, corpusque frigescit: si

- a) tanta est corporis cum calore affinitas, ut majorem hujus copiam ligare possit, quam alio tempore, loco &c.

b) si

*) l. e.

b) si mixtio corporis alteratur, e. g. corpora solvendo, solida in fluida mutando &c.

Haec eadem omnia de corpore nostro valent; quam itaque ob causam necesse est, ut sub certis conditionibus corporis nostri calor nunc augeatur, nunc iterum diminuat, & quidem secundum sequentes a Clar. Auctore stabilitas leges:

1) *Incrementum sanguinis & reliquarum c. h. partium, in caloris materiam affinitas, decrescente earum densitate & cohaesione.*

Decrescit autem earum densitas, diminuiturque cohaesio: calore ipso, potu aquoso multo, nutrimento vegetabili &c. Quae omnia solemniter sunt aestati vigenti & climati fervidiori; solida inde laxa evadunt & molliora, fluidaque attenuata, resoluta; major itaque caloris quantitas in corporis nostri partem constitutivam mutatur, eoque ipso calor liberatus seu sensibilis diminuitur. Quibus omnibus perficitur, ut sensibilis caloris gradus, qui in homine, Physiologia docente, semper idem est, aestivis caloribus haud vel parum augeatur.

2. *Decrescit sanguinis & reliquarum c. h. partium cum caloris materia affinitas, incrementum earum densitate & cohaesione.*

Augentur vero densitas & cohaesio: frigore constringenti; defunt hyberno tempore conditiones, quae corpus extenuare & relaxare possint, ut atmosphaerae calor, alimenta vegetabilia, &c. Hancce itaque ob causam calor liberatus corpori admotus ei non infigitur, sed calori animali sustentando inservit.

§. XXXII.

His positionibus praemissis procedit Clar. *Hecker* ad constitutionem epidemicam ejusdemque diversas species describendas, & omnes a const. epidem. productos morbos ex solo corporis calore mutato explicare studet. Cum ego solummodo constitutionem atmosphaericam delineare suscepim, quam non nisi partem, licet maxime momentosam, causarum constitutionis epidemicae videri volo; in hac quiescam, relictis omnibus reliquis causis. Non quidem nego, effectus atmosphaerae secundum novam theoriam explicari posse, quamque etiam ob causam ejus rationem habiturus sum; an vero omnes constitutioni epidemicae tribuendi affectus ex hoc unico fonte derivari possint, hoc adhuc dubitare mihi liceat.

In sequenti sectione effectus exhibebo, qui unicuique atmosphaerae statui peculiare sunt, ut postea pressiori pede constitutionum anni descriptionem prosequi possim.

SECT. IV.

De quovis atmosphaerae statu in
specie, et primo quidem de Aëre
frigido et sicco.

---

§. XXXIII.

Quaecunque corpora physica, sint haec vel viva, vel inanima, a frigore quam maxime coarctantur, solidorum particulae altera alteri appropinquantur, cohaesio ideoque elasticitas mirum quantum augetur. Frigus praeterea stimuli munere in solida fungitur, quo eorundem & contractibilitas & irritabilitas augeatur necesse est; his vero auctis, quocunque dato stimulo & frigore ipso solidorum contractio increfcet. Si autem porro consideramus, aërem frigidum sic cumque permagno gaudere elasticitatis gradu, (§. XXVII.) quo totum corpus comprimitur atque vasa constringuntur; facillime quisque perspiciet, partes solidas majorem se contrahendi vim exercere, vasa coarctari eoque ipso humorum circulantium velocitatem promoveri, cum pro lege quadam physica motus fluidorum progressivus eo gradu augeatur, quo motus lateralis diminutus est.

§. XXXIV.

Ex his vero frigoris effectibus primariis alii adhuc effectus secundarii oriuntur. Aucta enim sanguinis & reliquorum humorum circulatione attritus atque consumptio partium augetur simulque omnes se- & excretiones augeantur necesse est. Omnes corporis functiones agilius perficiuntur, digestio facilitatur unde appetitus effrenatio, cibosque assumendi necessitas. Et corporis calor naturalis hyberno tempore multum increfct, ut omnibus physiologis fat notum est, cujus rei rationem diversimode explicant; alii, & quidem

dem medicorum mechanicorum sectae adscripti hunc calorem a frictione ortum esse contendunt, alii, *Crawfordio* additi, aëris dephlogisticati decompositionem accusant; aliis tandem, *Ryghyanis* nempe, huncce calorem ex ciborum destructione derivare placet. Secundum *Clar. Hecker* vero corpus nostrum ob densitatem a frigore auctam minori gaudet cum materia caloris affinitate; (§. XXXI.) minori copia itaque calor corpori infigitur & major contra ejusdem quantitas libera restat ad sustentandum naturalem sensibilem calorem.

§. XXXV.

Praecipue vero frigoris effectus aperti sunt in partibus ei plane expositis teneroque solummodo tegmento obductis, ut cavum narium, fauces, trachea, & prae aliis pulmones, qui tenerrima structura sunt, atque tam magnam superficiem exhibent, quae a quibusdam physiologis multo major habetur totius corporis superficie; ex his ratio patet, cur pulmones tot morbis infra commemorandis obnoxii sint. Vehementiori gradu frigus per multos alios particulares corporis affectus producit, qui per se jam morbos constituunt, quosque, ne arctos dissertationis limites excedam, transeo.

De Aëre frigido et humido.

§. XXXVI.

Ex observationibus physicis constat, aërem humidum multo minus elasticum esse aëre sicco. Humidi itaque aëris actio in corpus nostrum ideoque ejusdem partium reactio maxime diminuitur. Non quidem frigoris stimulus deest, sed vis ejusdem valde attenuata sit necesse est, solidorum ideo mobilitas & actio in fluida imminuitur. Sed ambiente humiditate solida relaxantur, elater eorum deperditur; unde eorundem constrictionis suspensio & fluidorum circumstantium velocitatis languor. Languescente circulatione secretiones ac excretiones justo modo non perficiuntur, partes serosae,
aquosae

aquosae in corpore retinentur nimiaque copia accumulatur. Etiam si vero humores superflui excernerentur per cutem atque pulmones, ab atmosphaera tamen, aquis jam impraegnata excipi non possent; ab altera parte potius vapores aquosi, quibus pollet aër atmosphaericus, a corporis partibus reforbentur sanguinique inferuntur. Necessè itaque est ut sanguis omnesque reliqui humores nimis aquosi, vappidi evadant, & terosa pars in corpore accumuletur.

§. XXXVII.

Omnes itaque corporis functiones languescunt, praecipue digestio vitiata est; humores enim gastrici e sanguine vappido secreti digestionem rite perficere & chylum justis qualitatibus pollentem elaborare nequeunt; chylus depravatus in sanguinem receptus apte digeri & pars alimentorum gelatinosa nutritioni inservienda in liquorem nutritibilem lymphaticum, animalitate (sit venia verbo!) praeditum verti non potest, ob labefactam solidorum actionem; pituitae inde lymphae loco coacervatio. Ex his facile sanguinis qualitas dijudicari potest; aquosus nempe sit sanguis, mucosus, nimis dilutus, necessè est, & qualis sanguis, tales reliqui e sanguine secreti humores erunt, mucosi nempe, aquosi, fatui; corpus ideo repletur quidem, non vero rite nutritur corroboraturque.

§. XXXVIII.

Perspiratio itaque totius corporis, praepremis autem exhalatio pulmonum, quam momentosam diximus, (§. XXVIII) impeditur, unde coacervatio pituitae & feri in pulmonibus indeque diversi pulmonum affectus, qui partim a frigore constringente, partim a relaxante aëris atmosphaerici madore, partim tandem a stagnante sero & pituida in pulmonibus ortum trahunt. — Sed his tantum; ad contemplationem aëris calidi simulque siccus effectus nunc progredior.

C

D

De aëre calido et sicco.

§. XXXIX.

Uti frigus omnia quae attingit corpora confringit atque coarctat, sic calor eadem omnia expandit eorumque volumen auget. Solidorum particulae ideo a se invicem removentur, cohaesio diminuitur, elasticitas magno gradu tollitur. Hanc ob causam solida corporis nostri in fluida iusto modo agere non valent, nam eorundem vis contractilis maxime debilitata est. Attamen sanguinis ac reliquorum humorum circulatio non ita retardatur, ut pro illa ratione fieri deberet; nam calor simul quae stimulus agit, quo solida corporis ad frequentiores contractiones cientur, ita ut singularum contractionum debilitas recompensetur earundem frequentia, sic se- & excretiones non ita multum diminuuntur, quam forte quisquam putaret.

§. XL:

Sed humores etiam a calore maxime afficiuntur, cum eos rarefaciat, & partes eorundem constitutivas a se invicem removendo mutuam earum cohaesionem diminuat; motus intestinis calore quam maxime augetur, acceleratur, sanguis itaque reliquique humores nimis resoluti ad putredinem vergeant necesse est; illi humores, qui pro sua natura majori spissitudine gaudent, nimis attenuantur, atque inertes evadunt fatuique. Sed relaxatis solidis, solutis fluidis necesse est, ut horum major quantitas dissipetur per corporis colatoria, eo facilius quidem quo avidior est aër siccus vapores serofos, aquosos, materiae perspirabilis nomine a corpore secretos excipere. Cum denuo ex atmosphaera calida sicca nil humidi a corpore attrahi possit, exsiccatum hoc fieri debere, & macilentum tabidumque, quisque facile perspiciet. Sudore profuso ea fluidorum pars adhuc dissipatur quae alias lubricationi diversarum partium inservit, unde

de gulae, arteriae asperae, nasi &c. exarescentia alvi ob-
structio rel.

§. XLI.

Quodsi nunc ad aëris calidi vim relaxantem, & exte-
nuantem respexerimus, qua mediante solida corporis nostri
laxa redduntur & molliora, humores vero attenuantur, co-
haesio & spissitudo eorum diminuitur, eoque ipso densitas
tollitur; tunc facile cuique patebit ex (§. XXXI.) quo-
modo corpus ad calorem se habeat. Increfcit nempe, se-
cundum Clar. *Heckeri* theoriam, ob diminutam solidorum
fluidorumque densitatem corporis cum materia caloris affini-
tas, majori copia ideo calor corpori impertitur, in ejus
partem constitutivam vertitur mixtionem alterat, motum
intestinum promovet totumque corpus ad putredinem dispo-
nit. Sed evidentiores evadunt hi effectus perniciosi, prae-
sente aëre calido humiditate juncto, quem nunc denuo de-
scribendum adeo.

De aëre calido et humido.

§. XLII.

Hic certe omnium pessimus est, cum eos omnes dele-
terios effectus, qui calori atque humiditati, cuique singulo,
proprii sunt, conjunctos exhibeat ideoque pressiori pede to-
tius corporis destructionem prosequatur. Caloris enim par-
tes solidas relaxandi vis humiditate promovetur, quae par-
tibus a calore rarefactis facilius sese insinuat, singulas a se
invicem removet; cohaesionem sic diminuit omnemque fe-
re elasticitatem delet. Colatoriis cutis calore apertis majo-
ri facilitate aëris mador a corpore excipitur, fluidisque im-
miscetur, unde majori gradu eveniunt effectus nocivi
(§. XXXV.) delineati. Permagnus inde omnium functio-
num ab justa solidorum contractione dependentium languor,
hu-

humorum circulantium retardatio, unde eorundem stases atque coacervatio in hoc illove loco; accedente calore motus intestinus cietur, acceleratur, & eo facilius quidem, quo major est solidorum laxitas sanguinisque circulationis torpor; omnia vis vitalis energiam prosterunt atque putredo presso pede accedit; nam solutis fluidis sudores enormes, execrabiles sequuntur, quos iterum virium vitalium maxima prostratio excipit.

§. XLIII.

Unicuique nunc facile patebit nullum atmosphaerae statum hocce pejorem esse, nullumque ideo maxima medici attentione digniorem. Sufficiant haec; hucusque atmosphaerae quemque statum ejusdemque effectus delineavi; necesse nunc est ut eosdem, habito ad anni tempora respectu considerare me accingam, ut sic qui cuique anni constitutioni peculiaris sit atmosphaerae status, quique inde oriantur pro quaque constitutione morbi, facilius perspicere detur.

SECT.

SECT. V.

Constitutionum anni descriptio.

§. XLIV.

Praemissa constitutionum atmosphaericarum divisione (Sect. II.) atque delineatis momentosis atmosphaerae effectibus (Sect. III. IV.) ad singulae anni constitutionis contemplationem me nunc convertam perquiramque quinam atmosphaerae status huic vel illi anni tempori prae aliis solennis sit, quique praecipui morbi hoc tempore grassentur. Eundem ordinem sequar, quem antea (§. XVI.) in dividendis atmosphaerae constitutionibus secutus sum, eoque respectu loquar de constitutione hiemali, vernali, aestivali & autumnali; irregularium vero constitutionum (§. XVII.) in cujusdam anni constitutionis descriptione semper immixtiam mentionem faciam. Jam nunc ad constitutionem hiemalem progredior; reliquarum vero anni constitutionum descriptionem in posterum exhibebo.

De constitutione hiemali.

§. XLV.

Hyems plerumque ita limitatur, ut a solstitio brumali eam incipere atque aequinoctio vernali in ver abire dicant. Negari quidem haud potest, hyemem hanc limitationem nonnunquam excedere, dum citius serius regnum suscipit suum, eodemque modo nunc longius protrahitur, nunc iterum citius a vere excipitur. Verumtamen cum ut plurimum hyems illum ordinem sequi solet, omnino hanc divisionem assumere possumus; nam aberrationes hic locum habere nonnunquam, supra jam monui. (§. XVI.) In hoc autem anni stadio, si frigus siccum obtinuerit, tunc omnes illi effectus corpori nostro evenient, quos

quos §. XXXIII — V. adduxi. Solida frigore constringuntur nimiumque robur eis impertitur; sensilitas eorumdem magno gradu augetur; fluida spissiora evadunt, tam ab ipso frigore, quam a nutrimentorum solidorum usu, ut & solidorum agiliori contractione; circulatio eorum acceleratur; calor naturalis increfcit; digestio alacrius perficitur; major itaque sanguinis quantitas elaboratur, unde status plethoricus oriatur necesse est, rel.

§. XLVI.

Omnibus his ea corporis dispositio producitur, quae *constitutio inflammatoria* audit. Morbi inflammatorii praedominantes erunt, sint hi vel universales vel topici. Cuique fere morbo sporadico inflammatorii quid impertitur eoque diversimode alteratur. Praecipue vero fauces atque pulmones patiuntur, quippe qui immediato frigoris tactui expositi sunt; hinc anginae, raucedines, tusses, peripneumoniae, pleuritides &c. magno numero aborientur. Promoventur autem miro modo hujus generis morbi, si Boreas cum vehementia spiraverit, quo partes illae excruciantur exasperanturque; tunc frequentiores harum partium erunt obstructions indeque ortae inflammationes. Sed id genus morbos regnante hac constitutione frequentissimos esse testantur *Hippocrates*, *Sydenham*, *Grant*, *Stoll* rel. ita ut, quae theoria exhibuit, experientia exactissime affirmantur.

§. XLVII.

Si vero frigus cum aëre mitiori frequenter alternaverit, sic ut nunc aura mollis, nunc iterum frigus intensissimum regnarit; tunc arthridides anomalae, rheumatismi acuti s. inflammatorii, ejusdemque progenies, lumbagines, ischiades rel. prae aliis morbis frequentes erunt; febres inflammatoriae vero universales rariores tunc provenient: nam aura molliori mox iterum relaxantur solida
a fri-

a frigore constricta; superveniente vero denuo frigore corporis sensibilitas irritabilitasque mirifice augentur, & febres inflammatoriae & locales inflammationes purae nunc iterum adparent frequentissime.

§. XLVIII.

Quod si nunc vero frigoris sicci loco per totam fere hyemem frigus humidum praedominaverit, tunc quisque facillime perspiciet eos non posse evenire effectus, quos in §. §. praecedentibus delineavi; sed ea potius constitutio imperabit, quae alias veri competit quamque hac de causa cum constitutione vernali una describam, cujus vero, ut & reliquarum anni constitutionum delineationem, annuente summo numine, in posterum exhibiturus sum.

Emendanda.

Pag: 5.	lin. 12.	leg. persuasissimum.
— 9.	— 22.	— hybernium.
— 13.	— 20.	— statum.
— 14.	— 10.	— alteram.
— 20.	— 7.	— ingeniosae.

THESES.

I.

Ligatura arteriarum vulneratarum, si fieri potest, compressioni omnino praeferenda est.

II.

Maxime inter se conveniunt Catarrhus, Rheumatismus atque Dysenteria.

III.

Hepar in causa est, cur incipiente respiratione pulmo dexter & praecipue ejusdem lobus infimus omnium primus inflatur.

IV.

Digniff. *Camperi* assertio cui & *Clar. Metzger* assentit, vitam ac respirationem esse inseparabilem, experientiae non congruit.

W 18

PICA

TRACTATUS 2
DE
CONSTITUTIONE
ATMOSPHERICA.

